

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 406

Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?

Redaktorzy naukowci

Małgorzata Domiter

Bogusława Drelich-Skulska

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-543-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Międzynarodowe przepływy towarów, usług i kapitałów w dobie procesów globalizacji

Dominika Brzęczek-Nester: Polski eksport w latach 1999-2014 – kluczowe tendencje w ujęciach ilościowym, branżowym i geograficznym	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne jako szansa rozwoju eksportu polskich towarów	28
Dorota Agata Jarema: Stosunki handlowe pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową po 2001 roku	43
Artur Klimek: Small and medium sized enterprises in international trade: the case of Central and Eastern European countries.....	54
Jan Rymarczyk: Eksport jako forma internacjonalizacji KGHM Polska Miedź S.A.	70
Joanna Skrzypczyńska: Chiny w WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Wpływ wybranych czynników społecznych na międzynarodowy łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego	93
Wojciech Zysk: Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2013	103
Magdalena Myszkowska: Miejsce krajów najsłabiej rozwiniętych w międzynarodowym handlu usługami.....	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integracja podejścia makroekonomicznego i portfelowego w analizie czynników determinujących przepływy kapitału międzynarodowego.....	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Rola branży e-commerce w rozwoju rynku powierzchni magazynowych	140

Część 2. Ugrupowania integracyjne, gospodarki narodowe i inni gracze wobec wyzwania integracyjnego

Eric Ambukita: Francja i Afryka: nowa era współpracy gospodarczej	153
Anna Chrzęściewska: Charakterystyka polityki społecznej Meksyku na tle procesów globalizacji	165
Małgorzata Dziembała: Polityka na rzecz wspierania innowacyjności w krajach BRICS na przykładzie Republiki Południowej Afryki	174

Sławomir Wyciślak: Korporacje transnarodowe w warunkach złożoności	186
Anna Janiszewska: Polityka społeczna w krajach europejskich jako odpowiedź na zachodzące zmiany demograficzne	197
Zdzisław W. Puślecki: Unia Europejska wobec bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji	210
Katarzyna Żukrowska: Napięcia w sąsiedztwie UE jako czynnik stymulujący zmiany	221

Część 3. Polska w globalnej gospodarce – wybrane problemy

Jarosław Brach: Polski sektor międzynarodowego drogowego transportu ładunków – historia, sytuacja obecna oraz perspektywy i możliwości rozwoju w przyszłości	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Zmiany na rynku pracy w Polsce na tle przemian zachodzących w krajach UE	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Aneta Kuna-Marszałek: Polish OFDI – scale, structure and trends	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Główne przesłanki i napotymane bariery we wdrożeniu <i>kaizen</i> w przedsiębiorstwach na rynku polskim	289
Eugeniusz M. Pluciński: Istota bezpieczeństwa ekonomicznego Polski z perspektywy globalizacji regionalnej i światowej. Wybrane aspekty	306

Część 4. Znaczenie komunikacji i marketingu dla kształtowania postaw w globalnej gospodarce

Karolina M. Klupś-Orłowska: Private English tutoring industry in China on the example of the activity of New Oriental Education & Technology Group	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Szkolenia międzykulturowe jako sposób na zwiększenie konkurencyjności polskich inwestorów na rynkach zagranicznych	333
Agata Linkiewicz: Ewolucja marketingu szeptanego jako narzędzia komunikacji marketingowej w świetle rozwoju technologii informacyjnych	346
Barbara Szymoniuk: Globalne marnotrawstwo zasobów – wyzwanie dla zrównoważonego marketingu	358

Część 5. Państwo w globalnej gospodarce

Lidia Mesjasz: Koszty restrukturyzacji zadłużenia zagranicznego państwa...	369
Dorota Michalak: Przemiany strukturalne na rynku pracy jako efekt zmian klimatycznych	382
Michał Nowicki: Sanckje jako wolicjonalny środek wywierania presji na państwa naruszające ład międzynarodowy	391

Summaries

Part 1. International flows of foods, services and capitals at the time of the globalization processes

Dominika Brzęczek-Nester: Polish export in 1999-2014 – key trends in quantitative, structural and geographical terms	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantic Trade and Investment Partnership as a development opportunity for the exports of Polish goods	28
Dorota Agata Jarema: Trade relations between the European Union and the Peoples Republic of China after 2001	43
Artur Klimek: Małe i średnie przedsiębiorstwa w handlu międzynarodowym. Przykład krajów Europy Środkowej i Wschodniej	54
Jan Rymarczyk: Export as a form of KGHM Polska Miedź S.A. internationalization	70
Joanna Skrzypczyńska: China in the WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Influence of some social factors on the international supply chain of animals for slaughter destination	93
Wojciech Zysk: International turnover service in the years 2004-2013	103
Magdalena Myszowska: The importance of least developed countries in the global services trade	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integrated macroeconomic and portfolio approach in the analysis of the international capital flows determinants	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Role of e-commerce industry in the development of the market for warehouse space	140

Part 2. Integration groups, national economies and other players towards integration challenge

Eric Ambukita: France and Africa: a new era of economic cooperation	153
Anna Chrzęćewska: The characteristics of social policy of Mexico on the basis of processes of globalization	165
Małgorzata Dziembala: The policy promoting innovation in the BRICS countries – the case of the Republic of the South Africa	174
Sławomir Wyciślak: Transnational corporations under complexity	186
Anna Janiszewska: Social policy in the European countries as a response to the demographic changes	197
Zdzisław W. Puślecki: European Union in the face of the European security in the conditions of globalization	210
Katarzyna Żukrowska: Tension in the neighborhood of the European Union as a factor stimulating changes	221

Part 3. Poland in global economy – selected problems

Jarosław Brach: Polish sector of international road freight transport hauliers – history, contemporary situation and the perspective and possibilities of its development in the future	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Changes on the labor market in Poland compared to the changes taking place in the EU.....	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Anetta Kuna-Marszałek: Polskie inwestycje bezpośrednie – skala, struktura, tendencje.....	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Main reasons and faced barriers in implementing kaizen in enterprises on the Polish market	289
Eugeniusz M. Pluciński: The essence of the economic security of Poland from a perspective of regional and worldwide globalisation	306

Part 4. Importance of communication and marketing for shaping attitudes in global economy

Karolina M. Klupś-Orłowska: Rynek prywatnych korepetycji w Chinach na przykładzie działalności New Oriental Education & Technology Group...	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Intercultural trainings as a way of increasing the competitiveness of Polish investors in foreign markets.....	333
Agata Linkiewicz: Evolution of word-of-mouth marketing as a tool of marketing communication in the light of IT development	346
Barbara Szymoniuk: Global waste of resources – a challenge for sustainable marketing	358

Part 5. State in global economy

Lidia Mesjasz: The costs of sovereign debt restructurings	369
Dorota Michalak: Structural changes in the labor market as a result of climate changes	382
Michał Nowicki: Sanctions as a volitional means of impact on states infringing international order.....	391

Katarzyna Żukrowska

Instytut Studiów Międzynarodowych
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne Szkoły Głównej Handlowej
e-mail: zukrowsk@wa.home.pl

**NAPIĘCIA W SĄSIEDZTWIE UE
JAKO CZYNNIK STYMULUJĄCY ZMIANY**

**TENSION IN THE NEIGHBOURHOOD
OF THE EUROPEAN UNION
AS A FACTOR STIMULATING CHANGES**

DOI: 10.15611/pn.2015.406.18

JEL Classification: F51, F55

Streszczenie: Proces pogłębiania integracji w UE wymaga decyzji politycznych. Decyzje polityczne w warunkach rozbieżnych interesów wymagają czasu i zabiegów dyplomatycznych, a i te nie zawsze prowadzą do konsensusu w oczekiwanym lub pożądanym zakresie. Warunkiem przyspieszającym zarówno podejmowanie decyzji tego rodzaju, jak i uzyskanie konsensusu może być sytuacja zewnętrzna, warunki powstałe w otoczeniu UE. W artykule wskazuje się na problemy, które powinny być w UE rozwiązane, jak również pokazuje się warunki, które mogą wpłynąć na przyspieszenie procesów. Lista „spraw do załatwienia” w UE obejmuje m.in.: integrację polityczną, unię walutową czy wspólne niebo, w ramach tworzenia bardziej zaawansowanych rozwiązań prowadzących do zakończenia ambitnego celu, jakim jest stworzenie jednolitego rynku wewnętrznego, a nie namiastki tego rozwiązania.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, integracja gospodarcza, napięcia, zmiany.

Summary: The process of integration deepening within the EU requires political decisions. Such political decisions undertaken in the conditions of contradictory political interests require time and intensive diplomatic efforts and still despite all mentioned conditions not always lead to consensus in awaited areas and desired shape. A condition which can help to adopt needed solutions and achievement of consensus is a situation in the nearest surrounding. The article points at a list of problems which should be solved in the EU as well as conditions which can be seen as supportive to achieve the desired goals. The list of things that “have to be done” covers among others political integration, fiscal union, or common single sky, within ambitious plan of commencing the process of single European market not ending this process at less advanced stage giving an unfinished product.

Keywords: European Union, economic integration, tension, changes.

1. Wstęp

Proces pogłębiania integracji UE wymaga decyzji politycznych. Decyzje polityczne, w warunkach rozbieżnych interesów, wymagają czasu i zabiegów dyplomatycznych, a i te nie zawsze prowadzą do konsensusu w oczekiwanym lub pożądanym zakresie. Warunkiem przyspieszającym zarówno podejmowanie decyzji tego rodzaju, jak i uzyskanie konsensusu może być sytuacja zewnętrzna, warunki powstałe w otoczeniu UE. Nie zawsze jednak tak jest, bo często różnice w interesach państw członkowskich mogą skutecznie hamować postęp w uzyskaniu porozumienia. Celem opracowania jest wskazanie na kilka dziedzin, w których konflikt rosyjsko-ukraiński na tle aneksji Krymu, części Doniecka i Mariupola może sprzyjać konsolidacji działań. Sytuacja ta może mieć wpływ zarówno na procesy pogłębiania integracji, jak i na przyspieszenie procesu negocjacji TTIP. Przy czym TTIP może być również rozpatrywany jako umowa, która oddziałując na wrażliwość państw trzecich, zmienia ich nastawienie do rozwiązań liberalizacyjnych i mobilizuje do podejmowania działań poprawiających konkurencyjność instytucjonalną.

Analizując postęp w procesach pogłębiania integracji UE w ostatnich latach, trudno jest abstrahować od przyspieszenia pewnych decyzji dotyczących integracji rynku bankowego i kapitałowego w kontekście kryzysu 2008+, podobnie jak to miało miejsce z wprowadzeniem szeregu rozwiązań wzmocniających kontrolę polityki gospodarczej, a w szczególności polityki fiskalnej i konsolidacji budżetów. Porównywalnie można też analizować wpływ konfliktu Rosja-Ukraina na przyspieszenie procesów tworzenia jednolitego rynku usług w ramach rynku wewnętrznego UE. Przykładem mogą tu być plany „wspólnego nieba”, co ma duże znaczenie w kontekście obecnego zarządzania transportem lotniczym w warunkach jego fragmentacji na elementy narodowe. Innym przykładem procesu nabierającego dynamiki w tych nowych warunkach są negocjacje TTIP. Charakter wpływu każdej z wymienionych sytuacji można ocenić jako działanie stymulujące zmiany w ramach ugrupowania integracyjnego, jakim jest UE, jak również relacji UE z państwami trzecimi. Wymienione procesy można rozpatrywać jako działania samoistne lub jako procesy o charakterze sprzężeń zwrotnych, co wynika z potrzeb ciągłego dostosowywania się do zmieniających się warunków.

2. Charakterystyka napięć stosunków międzynarodowych w otoczeniu UE i ich konsekwencje

Ocena stanu stosunków międzynarodowych w najbliższym otoczeniu UE jest specyficznym zadaniem, o czym decyduje zawsze trudność poprawnego oszacowania stanu zagrożenia, stanu napięcia, stanu gwarancji czy wreszcie wrażliwości państw

członkowskich UE na tę nową sytuację¹. Ma to szczególne znaczenie w kontekście złożoności tych nowych warunków, o czym decyduje wielowymiarowość tego konfliktu, na co składa się:

- inwazja jednego państwa europejskiego, byłego supermocarstwa, na państwo, które pretenduje do członkostwa w UE, a wcześniej razem z państwem agresorem tworzyło jedną strukturę państwową;
- aneksja części terytorium Ukrainy (Krymu) przez Rosję;
- wspieranie działań separatystycznych części terytoriów Ukrainy (obwodów Mariupola, Ługanska, i Doniecka);
- demonstracja siły militarnej na granicy, zgromadzenie sił wojskowych, manewry, przejazd przez terytorium Ukrainy i dostawy sprzętu do separatystów w ww. okręgach;
- naruszanie obszarów powietrznych państw członkowskich UE i NATO (Danii, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Wielkiej Brytanii);
- dezinformacja w mediach nt. podejmowanych działań, uczestnictwa państw UE w pomocy Ukrainie (mówiące o szkoleniach, instruktarzu, dostawach broni itp.);
- otwarcie bazy naukowej kilkadziesiąt kilometrów od Bieguna Północnego i zapowiedź wicepremiera Rosji Dmitrija Rogozina², że Rosja „rusza na podbój” Arktyki. MSZ Rosji twierdzi, że nie naruszono tu prawa międzynarodowego, ponieważ Rosja ma prawo być obecna na podstawie traktatu z 1920 r. dotyczącego terytorium Svalbard;
- obustronne stosowanie sankcji i eskalacja zakresu stosowania przyjętych rozwiązań i ich zakresu.

Trudność oceny dodatkowo zwiększa to, że Rosja jest państwem, które nawiązało kontakty z NATO jeszcze w 1991 r., kiedy Rosja dołączyła do Partnerstwa dla Pokoju (PFP). Od tej pory obie strony podpisały kilka umów o współpracy w różnych dziedzinach. W 2002 roku Rosja rozpoczęła zinstytucjonalizowaną współpracę z NATO w ramach Rady NATO-Rosja, na podstawie postanowień zawartych w Deklaracji Rzymskiej. Rada jest forum konsultacyjnym w dziedzinie bezpieczeństwa i współpracy między NATO i Federacją Rosyjską. Współpraca między NATO i Rosją została zawieszona. Powodem był konflikt zbrojny między Gruzją i Osetią, który był wspierany przez wojska rosyjskie. Kolejne napięcia między NATO i Rosją spowodowane były kryzysem ukraińskim. 1 kwietnia 2014 r. NATO zawiesiło swe stosunki z Rosją. Nieprzypadkowo napięcia w stosunkach Rosji z byłymi republikami ZSRR koncentrują się na Gruzji i Ukrainie. Oba te państwa deklarują chęć dołączenia do NATO. Dążenie to oceniane jest jako zagrożenie bezpośrednie granic Rosji,

¹ K. Żukrowska, M. Grącik (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006, s. 41; K. Żukrowska (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Wyd. IUSatTAX, Warszawa 2011, s. 42.

² D. Rogozin jest objęty sankcjami państw UE, dotyczącymi zakazu wjazdu na ich terytorium. Norwegia dołączyła do państw nakładających sankcje na Rosję.

inaczej niż postrzega to NATO w swej polityce „otwartych drzwi”, traktując to rozwiązanie jako jeden z warunków dla poprawy bezpieczeństwa w Europie³.

Rosja również współpracuje z Unią Europejską, czego prawną podstawą jest podpisane w 1994 r. Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy (PCA – *Partnership and Cooperation Agreement*). Umowa weszła w życie w 1997 r., podpisana była trzy lata wcześniej, co wskazuje na długi okres ratyfikacji. PCA zawarta została na 10 lat. Po tym okresie brak było ze strony partnerów koncepcji, jakim rozwiązaniem instytucjonalnej współpracy PCA może zostać zastąpione. Negocjacje nowej umowy rozpoczęto w 2008 r. na szczycie w Kantach-Mansiysku. W 2010 roku przyjęto umowę o czterech obszarach polityki, które znane są jako wspólne przestrzenie i obejmują: (1) gospodarkę i środowisko; (2) wolność, bezpieczeństwo i sprawiedliwość; (3) zewnętrzne bezpieczeństwo; (4) badania i edukację, włączając w to również pewne aspekty kultury. Najnowsze inicjatywy, które powstały na szczycie w Rostowie (2010) w ramach działań ukierunkowanych na modernizację partnerstwa, obejmują aspekty ekonomiczne, techniczne (włączając w to rozwiązania standardowe i przepisy prawne), stosowanie prawa i działanie sądów. Problemy te uznano za rdzeń współpracy, wzmacniający dialog, rozpoczęty w kontekście tworzenia wspólnych przestrzeni. Podobnie jak to miało miejsce w przypadku państw Europy Środkowej i Wschodniej, które obecnie są członkami UE, i w przypadku Rosji Komisja Europejska przygotowywała raporty określające stan zaawansowania pożądanych zmian (tzw. *progress reports*). Objęto tu współpracą przygotowanie projektów umożliwiających wzmocnienie państwa prawa w Rosji (wprowadzając system apelacyjny w ramach działającego w Rosji systemu prawnego, a także działania wzmacniające rozwiązania antykorupcyjne). Kolejne programy dotyczyły tworzenia warunków dla społeczeństwa obywatelskiego oraz gospodarczej i technologicznej modernizacji gospodarki. UE i Federacja Rosji współpracowały na forach międzynarodowych, poszukując wspólnie rozwiązań w dziedzinie zmian klimatycznych, przemytu narkotyków i ludzi, zorganizowanej przestępczości, przeciwdziałania atakom terrorystycznym, nierozprzestrzeniania broni, pokojowych rozwiązań dla konfliktu na Bliskim Wschodzie i Iranu.

Rosja przez UE traktowana była specjalnie. To wobec Rosji UE sformułowała swą pierwszą zagraniczną strategię w 2000 r. Wprowadzając PCA, UE nie zażądała, tak jak to miało wcześniej w relacjach z państwami trzecimi, członkostwa w WTO. Nastąpiło to później po podpisaniu umowy PCA. Aneksja Krymu przez Rosję wpłynęła na zmianę podejścia UE do państwa zaangażowanego w wojnę. Wprowadzono sankcje, wstrzymano negocjacje na temat nowej umowy, zawieszono rozmowy dotyczące bezdewizowego ruchu osobowego, wreszcie wstrzymano większość projektów współpracy bilateralnej UE-Rosja. Podjęto ukierunkowane działania w następujących dziedzinach: (1) dojście do rynku kapitałowego; (2) obrona; (3) dostawy

³ NATO Review Magazine. The Ukraine crisis and NATO-Russia Relations, 2014 (www.nato.int/docu/review/2014/russia-ukraine-nato-crisis/Ukraine-crisis-NATO-Russia-relations/EN/index.htm), (pozyskano 20.03.2015).

towarów podwójnego zastosowania: (4) wrażliwe technologie (włączając w to technologie przeznaczone dla sektora paliwowego). Zastosowano zakaz handlu i inwestycji dla Krymu i Sewastopola. Stopniowo przyjęte sankcje poszerzano i wydłużano ich stosowanie, co było dowodem braku akceptacji działań Rosji na Krymie i wobec Ukrainy. Rosja w odpowiedzi zastosowała działania retaliacyjne, co objęło zakaz importu produktów żywnościowych z państwa UE i kilku pozaunijnych państw⁴.

Podjętym działaniom często towarzyszy komentarz zaprzeczający prawdziwości informacji na ich temat lub próbuje się przerzucić winę na drugą stronę konfliktu. Jest to pierwszy konflikt tego rodzaju, wagi i skali po zakończeniu zimnej wojny w 1989 r. Konflikt, w którym bierze udział jedno z dwóch byłych supermocarstw, które miały swoje strefy wpływów i subordynowane ich polityce państwa. W latach 1991-2001 Europa przeżyła konflikt na Bałkanach wynikający z procesu rozpadu byłej Jugosławii i związanych z tym wojen etnicznych na obszarze tego wcześniej wielonarodowego państwa, niemniej w tym konkretnym przypadku (aneksji części terytorium suwerennego państwa – Ukrainy, podsycania niepokoїв społecznych) mamy do czynienia z otwartą wojną, której zakończenie (zawieszenie broni) zostało wynegocjowane z udziałem przedstawicieli UE i nie jest przestrzegane przez państwo uznane za agresora w tym konflikcie. Rozpad byłego ZSRR praktycznie był procesem bezkrwawym (oprócz krwawego incydentu jeszcze za Gorbaczowa na Litwie w 1991 r.). Obecnie grupa państw oceniających zagrożenie ze strony Rosji rośnie i nie jest ograniczona do byłych Republik ZSRR, ale obejmuje również państwa z szerszej przyjętej strefy wpływów byłego ZSRR. Wojna ta często określana jest jako hybrydowa⁵, jako że nie obejmuje całego terytorium Ukrainy, tylko niektóre jej części, stanowiąc specyficzną mieszankę działań klasyfikowanych jako użycie klasycznej Hard Power, jak również elementów Soft Power⁶. Ocenia się, że obecny stan zagrożenia bezpieczeństwa w Europie jest wyższy niż w jakimkolwiek okresie trwania zimnej wojny⁷.

3. Lista problemów do załatwienia w UE

Unia Europejska ma kilka spraw, które powinny zostać zakończone. Najważniejsze to zakończenie procesu tworzenia wewnętrznego rynku, co rozpoczęto po przyjęciu Jednolitego Aktu Europejskiego w 1987 r.; nie doprowadzono do końca procesu tworzenia rynku wewnętrznego w sferze usług. Nie udało się to mimo podejmowanych działań w ramach tzw. inicjatywy F. Bolkensteina. Częściowo polityka w zakresie tworzenia wewnętrznego rynku usług została przyspieszona w sferze usług

⁴ EU, external actions. eeas.europa.eu/Russia/index_en.htm (pozyskano 20.03.2015).

⁵ *What Russia Wants. From Cold War to Hot War*, The Economist, Feb. 14.2015.

⁶ J.S. Nye, Jr., *Soft Power. The Means of Success in World Politics*, Public Affairs, New York 2004, s. 1-33.

⁷ The Economist, Feb. 14.2015.

bankowych czy rynku kapitałowego. Stanowi to konsekwencje kryzysu 2008+. Niemniej wiele rozwiązań, jakie tu wprowadzono, ogranicza się do państw UGiW, co wpływa na pogłębienie podziałów, żeby nie powiedzieć procesów dezintegracji, w ramach UE. Przykładem jest „rozjechanie się” stóp procentowych w państwach UGiW⁸. Jest to proces nie do końca pożądany, jako działanie ograniczające homogeniczność rynku. Za drugi kierunek działania można uznać poszerzanie UGiW o kraje, które dołączyły do UE w 2004 r. i później, które podjęły zobowiązanie do uczestnictwa w procesach pogłębiania integracji europejskiej. Kilka z tych państw, mimo przyjętego na siebie obowiązku dołączenia do UGiW, dotąd nie zadeklarowało, kiedy to posunięcie planuje zrealizować. Trzecim problemem jest zdecydowanie o tym, czy UE będzie pogłębiała swoją współpracę w dziedzinie integracji politycznej, a także sferze polityki zagranicznej i obrony. Czwartym zadaniem jest stymulowanie wzrostu gospodarczego, tworzenie miejsc pracy, sprzyjanie podnoszeniu dobrobytu w UE, poprawa konkurencyjności itp. Zadania tu wymienione można poszerzyć o kolejne cele, które zawarte są w Strategii Europa 2020. Piątym zadaniem jest zakończenie rokowań dotyczących TTIP. Za szóste zadanie można uznać zwiększenie zaangażowania w procesy przemian państw objętych polityką sąsiedztwa we wszystkich wymiarach tej polityki (północnym, wschodnim, bałkańskim i południowym).

Listę UE „rzeczy do zrobienia” można wydłużać. Nie to jest jednak naszym celem. Chodzi tu bowiem o pokazanie, w jaki sposób wydarzenia w otoczeniu międzynarodowym mogą wpływać na podjęcie decyzji w sprawach wyliczonych powyżej i czy ich pojawienie się można uznać za czynnik wpływający na dezintegrację czy integrację ugrupowania? Czy, zwyczajem UE, stosowanie rozwiązań elastycznych, uwzględniających różnice w interesach, rozwoju, strukturze itp., można w tych warunkach uznać za właściwą formułę czy też nie? Poszukując odpowiedzi na tak postawione pytania, należy wskazać, że traktatowo UE, od początku procesu integracji europejskiej, stosowała rozwiązania, które pozwalały części państw stosować w procesie integracji rozwiązania wzmocnionej integracji i luźniejszych jej form. Decydowały o tym chociażby rozwiązania wprowadzające „okresy przejściowe”, warunki „opt out” (nieuczestnictwa) czy wzmocnionej integracji (jak to przewidywał traktat amsterdamski). Podobnie było z umowami z krajami trzecimi, które często były dopasowywane do możliwości gospodarczych państw, których dotyczyły. Przykładowo inne rozwiązania zastosowano w umowach typu Układ Europejski, umowach o partnerstwie i handlu czy umowach o partnerstwie i współpracy czy EOG z państwami EFTA.

Na ogół jednak zastosowane rozwiązania, wprowadzające elastyczność, albo wskazywały czas trwania (stosowania) rozwiązań przejściowych, albo oparte były na stosowaniu powiązań między grupami państw, w przypadku których zastosowano różne rozwiązania. Powiązania te miały charakter instytucjonalny, co decydowało o symetrii dostępu do informacji, jak również były rozwiązaniami „otwartymi”, co

⁸ J-C. Juncker, D. Tusk, J. Dijsselbloem, M. Draghi, *Preparing for next steps on better economic governance in the euro area*, Analytical Note, 12. Feb. 2015, s. 2.

decydowało o tym, że państwo na zewnątrz określonego układu mogło na określonych warunkach dołączyć do grona państw stosujących rozwiązanie oparte na głębszych więziach integracyjnych. Obecnie również powinno się dążyć do stosowania podobnych rozwiązań.

4. Pokazanie różnic w interesach państw członkowskich UE

Różnice w interesach państw członkowskich UE można przedstawić, opierając się na różnych kryteriach dotyczących zarówno zastosowanych rozwiązań oraz sfer, w których je zastosowano, jak i grup państw, których one dotyczą. Przykładowo punktem wyjścia mogą być rozwiązania dotyczące statusu poszczególnych państw członkowskich UE we wzajemnych transferach między budżetem państwa członkowskiego, budżetem ogólnym UE oraz budżetem państwa członkowskiego. Mamy tu bowiem do czynienia z płatnikami netto i beneficjentami netto, następnie mamy państwa beneficjentów polityki spójności, beneficjentów transferów na rzecz rolnictwa, beneficjentów realizujących określone programy (np. powiększania zakresu pozyskiwania energii ze źródeł, które ograniczają emisję CO₂ itp.), państwa korzystające z transferów ustalonych podczas negocjacji warunków ich członkostwa (byłe państwa EFTA, członkostwo z 1994 r.). Ponadto mamy państwa finansujące „rabat brytyjski” i państwa korzystające z rozciągnięcia na nie zasad zawartych w „rabacie brytyjskim” (Dania, Holandia, Niemcy itp.).

Problemy rodzących konflikty jest więcej. Jako kolejny można wymienić korzystanie lub niekorzystanie na większą skalę z transferów wspierających rolnictwo, rolników i ich otoczenie. Kolejny problem to stosunek do ewentualnego wprowadzenia przez UE Europejskiej Polityki Energetycznej. Następna kwestia wywołująca zróżnicowane wsparcie ze strony państw członkowskich to ich stosunek do Rosji po aneksji Krymu – na co UE zareagowała nałożeniem sankcji⁹. W grupie państw członkowskich obserwować można było silne zróżnicowanie opinii na temat tego, czy sankcje należy rozszerzyć o nowe rozwiązania czy je przedłużyć. To zróżnicowanie związane jest z polityką prezydenta Rosji Władimira Putina, który stara się pozyskać przywódców poszczególnych państw, oferując im specjalne warunki dostępu do rynku rządzonego przez niego państwa. Przykładem tego były negocjacje z prezydentem Francji – Francois Hollande’em. Nawet w relatywnie małej grupie państw, jaką stanowi V-4 (Grupa Wyszehradzka), początkowo obserwowało się różne modele współpracy z Rosją, a po maju 2014 r. nastąpił zdecydowany rozłam w tej grupie, czego powodem były sankcje stosowane przez UE wobec Rosji.

Takich elementów, które decydują o braku jedności w UE, jest więcej. Jednym z powodów jest chociażby problem finansowy Grecji, która jest na krawędzi bankructwa, co może prowadzić do ogłoszenia niewypłacalności¹⁰. Z jednej strony nowy

⁹ J. Ćwiek-Karpowicz, S. Secieru (red.), *Sankcje i Rosja*, PISM, Warszawa 2015, s. 31.

¹⁰ Commission Staff Working Document. Assessment of National reform Program. Greece. EC, Brushless, SWP (2014) 409.

rząd Grecji, kierowany przez Aleksisa Ciprasa, poszukuje wsparcia ze strony poszczególnych państw UE w swoich negocjacjach z instytucjami europejskimi. Próbuje również uzyskać środki z Niemiec, stosując różnego rodzaju chwytły i taktykę negocjacji, czego przykładem jest użycie argumentów odnoszących się do niewypłaconych reparacji za zbrodnie dokonane przez SS podczas II wojny światowej¹¹. Z drugiej strony poszukuje się wsparcia finansowego poza UE, gdzie najlepszymi kandydatami są państwa BRIC. Rosja wspiera żądania Grecji, jednak nie należy spodziewać się realizacji dość mało precyzyjnych obietnic. W przypadku problemów finansowych Islandii Rosja również deklarowała pomoc, ale nie doszło do konkretnych działań. Duże nadzieje związane są z Chinami, które już zainwestowały w Pireus i są właścicielem 67% tego strategicznie położonego portu. Stanowi on dobry punkt zaczepienia dla ChRL w Europie, jak też punkt wypadu do państw Afryki Północnej, stanowiących obszar politycznego zainteresowania ChRL. Jednak wsparciem mogą być też Indie lub Brazylia. Momentem krytycznym dla Grecji był 9.04.2015 r., kiedy państwo to miało obowiązek spłacenia kolejnej transzy zobowiązań w ramach pożyczki wcześniej udzielonej przez MFW. Grecja spłaciła w terminie kolejną transzę pożyczki, wynoszącą 459 mln euro.

Starając się porównać sytuację wynikającą z wykupu dużej części Pireusu przez ChRL do rozwiązania, które znamy z historii, możemy to porównać do „brytyjskiego Hongkongu” w Azji. Jednak sposób utworzenia enklawy hongkońskiej i obecność CHRL w Pireusie – odbywa się na całkowicie innych zasadach i w innych warunkach. Rozwiązanie może wskazywać drogę pozyskania środków, pozwalających uregulować długi poszczególnych państw i zbliżyć je wzajemnie do siebie. Już kilka lat temu wskazywano na możliwość sprzedaży przez państwa ich stanu posiadania, co obejmuje państwowe firmy (np. lotnicze czy związane z transportem kolejowym, miejskim, uczelnim, lecznictwo, państwowe laboratoria, a także lasy, ziemię itp.). Zastosowanie tego rozwiązania w praktyce byłoby kolejnym, które prowadzi do ścisłych więzi współzależności. Nie oznacza jednak, że w warunkach braku zmian innych okoliczności rozwiązanie to nie byłoby źródłem nowych napięć i problemów. Może jednak być krokiem w kierunku wzajemnego otwarcia się rynku ChRL i UE. A przez to może prowadzić do bardzo interesujących rozwiązań w skali globalnej. Do tego tematu wróci się w kontekście TTIP w dalszej części opracowania.

¹¹ Szef greckiej dyplomacji, minister Nikos Kotzias, wystąpił z propozycją politycznego kompromisu w sprawie odszkodowania za zbrodnie SS podczas II wojny światowej. Jego koncepcja opierała się na wspólnej komisji, która oceniłaby możliwości transferu odszkodowań oraz zwrot pożyczki wymuszonej na Grecji przed zakończeniem wojny przez nazistowskie Niemcy. Była to jedna z prób poszukiwania środków przez Grecję, które mogłyby zabezpieczyć ją finansowo, co jest konieczne w kontekście wstrzymania kolejnej transzy kredytu przez MFW, który wraz z KE i EBC kontrolują postęp we wdrażaniu programu makroostabilizacyjnego w Grecji (Rzeczpospolita, 24.03.2015, s. A9).

5. Sankcje wobec Rosji

W sankcje zastosowane wobec Rosji zaangażowały się: UE, USA i Japonia, Australia, Kanada oraz Szwajcaria. Ostatnio dołączyła również Norwegia. Sankcje skoncentrowane były na politykach z otoczenia prezydenta W. Putina. Dotknęły gospodarkę Rosji, jej polityki i społeczeństwo, wywarły wpływ na rozwój regionów. Ich wpływ może być analizowany pod kątem możliwości rozwoju sektora wojskowego, sektora energetycznego, działania biurokracji rosyjskiej czy oligarchów. Dla polityki zagranicznej Rosji ich stosowanie nie było bez znaczenia, gdyż wywołało określone represje, a demonstracja siły i brak przestrzegania wspólnych ustaleń, do których strony doszły podczas negocjacji z przedstawicielami państw UE, rozpowszechnianie kłamliwych informacji na temat podejmowanych działań spowodowały przedłużenie okresu stosowania sankcji i ich poszerzenie. W polityce zagranicznej próbowano zmiekczać poszczególnych polityków, oferując im dostęp do rynku Rosji dla produktów eksportowanych przez dane państwo. Tego rodzaju taktyka stosowana była wobec polityków Niemiec (A. Merkel), Francji (F. Hollande) czy Węgier (V. Orban¹²) i Czech (M. Zeman). Nie odniosła ona pełnego sukcesu. Sankcje zostały utrzymane i poszerzone. Przeciwnikami sankcji wobec Rosji były rządy Cypru, Słowacji, Austrii i Grecji. Powody opozycji były zarówno ideologiczne, jak i gospodarcze. Do listy państw przyjaźnie nastawionych do Rosji należy dodać Czechy, o czym świadczą wypowiedzi M. Zemana w sprawie separatystów w Doniecku podczas trwania konfliktu na Ukrainie, po bezprawnej aneksji Krymu. Można powiedzieć, że działania w tym zakresie to polityka kwalifikująca się do Soft Power. Podobnie można zakwalifikować przygotowywane przez Rosję regularne audycje radiowe nadawane w krajach UE, a w szczególności w grupie tzw. nowych państw członkowskich. UE zapowiada programy telewizyjne emitowane na obszarze Rosji.

6. Polityka fiskalna i jej kontrola

Kryzys 2008+ przyspieszył pewne decyzje w zakresie tworzenia rynku wewnętrznego w sferze usług bankowych i rynku kapitałowego. W UE powołano do życia ramię „makroostrożnościowe”, jakim jest Europejska Rada do spraw Ryzyka Systemowego (ESRB), co zostało dodatkowo wsparte rozwiązaniami „mikroostrożnościowymi”¹³. Te ostatnie tworzą trzy urzędy nadzorcze, wcześniej działające jako komitety „poziomu trzeciego” w ramach procedury Lamfalussy’ego. Przyjęto je w marcu 2001 r. w Sztokholmie i początkowo stosowano na europejskim rynku papierów wartościowych, po czym po dwóch kolejnych latach objęto nimi również sektor bankowy,

¹² Sprawa rozbudowy elektrowni atomowej na Węgrzech przez firmę rosyjską i z wykorzystaniem technologii pochodzącej z Rosji.

¹³ J. Zombirt, *Działania instytucji Unii Europejskiej w czasie kryzysu – próba oceny*, [w:] *Kryzys gospodarczy 2008+ test dla stosowanej polityki. Metody przeciwdziałania i ich skuteczność*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012, s. 162-163.

ubezpieczeń, funduszy emerytalnych i funduszy inwestycyjnych¹⁴. Kolejna metamorfoza tych instytucji miała miejsce w 2011 r. i oznaczała wprowadzenie nadzoru nad wymienionymi sferami działań finansowych przez wcześniejsze instytucje, którym nadano inną rangę i poszerzono kompetencje. Są to: Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (European Banking Authority – EBA). EBA z siedzibą w Londynie zastąpił wcześniej powołany do życia CEBS (Committee of European Banking Supervision). Drugą instytucją jest Europejski Urząd nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych z siedzibą we Frankfurcie (European Insurance and Occupational Pensions Authority – EIOPA). Urząd ten powołano w miejsce wcześniejszego CEIOPS (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors). Trzecią z kolei instytucją jest Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych z siedzibą w Paryżu (European Securities Markets Authority – ESMA). ESMA zastąpił CESR (Committee of European Securities Regulators).

Wprowadzono również szereg rozwiązań, które sprzyjają poprawie koordynacji działań w sferze zarządzania gospodarczego. Z nowych przepisów przyjętych w 2011 r. w UE wynika, że państwa członkowskie będą musiały większą uwagę poświęcić prowadzonej na szczeblu narodowym polityce budżetowej. W praktyce te nowe wymogi obejmują: (1) wymóg utrzymania się poniżej wskaźników „referencyjnych” dla kryteriów konwergencji, co powinno być włączone do konstytucji każdego z nich, (2) uwzględnienie mechanizmu raportowania *ex ante* przez wprowadzenie instrumentu określonego jako semestr europejski, (3) analizę polityki budżetowej państw prowadzoną przez Komisję Europejską, (4) wymóg przestrzegania przez każde państwo zasady zrównoważonego budżetu, (5) sankcje stosowane wobec państw planujących swoje deficyty budżetowe przewyższające wyznaczone kryterium –3% PNB. Restrykcje te stosowane będą w ramach procedury nadmiernego deficytu.

Ponadto przyjęte rozwiązania, oprócz instytucji europejskich, gdzie ważną rolę przypisuje się Europejskiemu Bankowi Centralnemu (jak np. regulacja poziomu stopy bazowej, nabywanie papierów zastawnych i obligacji), włączono również do współpracy MFW (pomoc finansowa w formie kredytowania oraz pomoc techniczna w postaci doradztwa i warunkowania).

Ze względu na to, że tylko część państw członkowskich UE jest w UGiW, konieczne staje się uwzględnienie więzi między stosowanymi rozwiązaniami w strefie UGiW a państwami pozostającymi poza strefą posługującą się wspólną walutą. Inaczej istniejące w ramach UGiW rozwiązania będą prowadziły do narastania podziałów między państwami, które nie mają obowiązku przyjęcia euro (jak np. Wielka Brytania), oraz takimi, które mogą przyjąć euro (Dania, Szwecja) i muszą przyjąć

¹⁴ Commission Staff Working Document. The Application of the Lamfalussy Process to EU Securities Markets Legislation. A Preliminary Assessments by the Commission Services. Commission of the European Communities, Bruxelles 15.11.2004. SEC (2004) 1459.

euro (Czechy, Polska, Węgry), a państwami posługującymi się euro¹⁵. Stosowanie formuły euro plus może być takim rozwiązaniem. Konieczne są rozwiązania instytucjonalne, a nie, jak dotąd, metody wprowadzane na zasadzie *ad hoc*, negocjowane i wymuszane przez państwa, które widzą w tym problem. Ma to szczególne znaczenie w kontekście narastających napięć między UE i Rosją w miarę rozwoju otwartego konfliktu Rosja-Ukraina. Tym samym jest to również dowód, że uwarunkowania zewnętrzne mobilizują państwa członkowskie UE do stosowania rozwiązań decydujących o pewnej ich homogeniczności, a nie wyboru relatywnie łatwiejszego rozwiązania, ograniczonego w swym zasięgu do państw UGiW.

Do nowych rozwiązań należy również zaliczyć i instrumenty wzmacniające Pakt Stabilności i Wzrostu, do których zalicza się semestr europejski. Jest to rozwiązanie kontrolujące politykę gospodarczą i finansową państw członkowskich. Przyjęte tu rozwiązania oznaczają, że państwa członkowskie są zobowiązane do przekazania Komisji w odpowiednim czasie wymaganych informacji na temat uzyskanych wskaźników makroekonomicznych, planowanych ich wartości na kolejny rok i metod, jakie są stosowane w polityce gospodarczej, których celem jest uzyskanie pożądaných wyników. Komisja, ECOFIN przekazują swoje uwagi nt. uzyskanych informacji, na co państwa członkowskie reagują, ustosunkowując się do ocen i sformułowanych pod ich adresem zaleceń.

7. UE i G-20

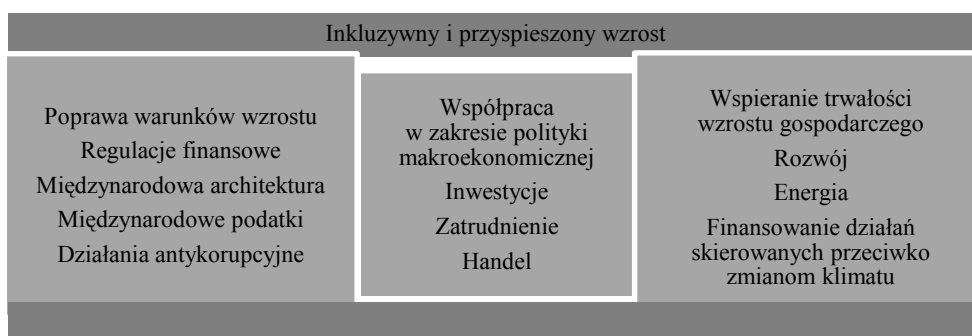
Podczas kryzysu powstała grupa państw i organizacji określana jako G-20, której celem było określenie zakresu koordynacji działań polityki finansowej (fiskalnej i monetarnej). UE jest uczestnikiem tego gremium. Oprócz regularnych spotkań głów państw i szefów rządów oraz ministrów finansów, rozpoczęto spotkania i innych resortów, w tym m.in. ministerstw pracy i spraw socjalnych. Współpraca w ramach G-20 rozszerza grono państw przyjmujących na siebie odpowiedzialność za „losy gospodarki światowej”, czym wcześniej zajmowała się G-7/8. W G-20 (liczba uczestników jest płynna). W G-20 uczestniczą państwa, które tworzą 90% skumulowanego PKB, 80% światowych obrotów handlowych (jeśli włączyć w to wewnętrzny handel UE), 76% światowych transferów BIZ i stanowią 2/3 ludności świata. Waga gospodarcza G-20 i jej szerokie przedstawicielstwo gwarantują reprezentatywność i zasadność powołania takiego forum, co ma duże znaczenie określające możliwości wpływu tego gremium na zarządzanie gospodarką światową, koordynowanie uzgodnionych razem działań w ramach światowego systemu finansowego.

Oprócz Komisji Europejskiej UE w G-20 uczestniczy EBC i trzy państwa członkowskie UE: Francja, Niemcy i Wielka Brytania. Podczas dotychczasowych spotkań G-20 w różnych konfiguracjach tematycznych zarysowały się grupy interesów, co

¹⁵ P. Świeboda, *From Chasing Game to Symbiotic Relationship. The Position of Eurozone and non-Eurozone Countries within the EMU Institutional Framework*, DemosEuropa, Warszawa 2015, s. 17.

sprzyja długookresowemu określeniu priorytetów grupy. Koordynacja polityki finansowej w ramach G-20 podczas kryzysu odniosła sukces, co napawa optymizmem, że również realizacja przyjętych priorytetów będzie możliwa. Poza UE i wymienionymi państwami członkowskimi UE w G-20 uczestniczą Arabia Saudyjska, Argentyna, Australia, Japonia, RPA, Turcja i USA. Na tym lista uczestników się nie kończy, w G-20 udział biorą również państwa BRIC (Brazylia, Rosja, Indie i Chiny). Te ostatnie to grupa najprężniej rozwijających się gospodarek wschodzących, które regionalnie mogą odgrywać rolę lokomotyw rozwoju. Koncepcja ta wyraźnie sprawdza się w przypadku Azji i ChRL. W sumie obok G-7/8 i BRIC w ugrupowaniu są obecne państwa reprezentujące Amerykę Łacińską, Oceanię i Afrykę¹⁶.

Priorytety działania sformułowane dla 2015 r. w ramach tureckiego przewodnictwa G-20 syntetycznie wskazują kierunek działania, który jest akceptowany nie tylko przez państwa G-20, ale też państwa trzecie. Obejmują one trzy kierunki działania, które pokazuje schemat, przygotowany na szczyt w Antalyi w listopadzie 2015 r.

Rys. 1. Wspólne działania na rzecz inkluzywnego i przyspieszonego wzrostu

Źródło: Turkey 2015. G-20, Turkish G-20 Presidency priorities for 2015, s. 13.

Jak można się zorientować, wiele z wymienionych działań to cele przyjęte w ramach różnych gremiów, w tym ONZ, UE czy przez poszczególne państwa lub ugrupowania regionalne. Współpraca wokół realizacji przyjętych priorytetów nie może być odrzucona. Jej wsparcie może sprzyjać rozwojowi gospodarek zarówno wysoko rozwiniętych, jak i wschodzących i rozwijających się, tworząc warunki dla współpracy i długotrwałego, zrównoważonego wzrostu. Akceptacja takich celów może być uznana za warunek, który przyspieszy dochodzenie do porozumienia, a nawet konsensusu w sprawie pogłębienia integracji w UE, poparcia rozwiązań możliwych dzięki TTIP czy otwierania gospodarek państw mniej rozwiniętych. Ma

¹⁶ Więcej można znaleźć: K. Żukrowska, *Powstanie Grupy G-20 i poszerzenie grona państw koordynujących polityki poza grupę G-7/8*, [w:] K. Żukrowska (red.), *Kryzys gospodarczy 2008+ test dla stosowanej polityki. Metody przeciwdziałania i ich skuteczność*, SGH, Warszawa 2013, s. 531 i dalsze.

to szczególne znaczenie w warunkach, kiedy tak zdefiniowana współpraca przybliży poszczególne państwa do określonego przez nie celu, jakim jest długotrwały zrównoważony wzrost gospodarczy.

8. Wspólne niebo – JAE

Jedną z inicjatyw, której celem jest zbliżenie praktyki europejskiej do etapu zakończenia tworzenia Jednolitego Rynku Wewnętrznego, jest inicjatywa określana jako Jednolite Niebo Europejskie (SES – *Single European Sky*). W ramach tej inicjatywy kształt rozwiązań, zarządzanie i tworzenie przepisów prawnych dla przestrzeni powietrznej w Europie będzie należało do UE. W konsekwencji inicjatywa taka doprowadzi do powstania ECAA – Porozumienia nt. europejskiego obszaru powietrza. Ma to znaczenie w warunkach narastania intensywności i zagęszczenia lotów nad obszarem UE i umożliwi zarządzanie tymi lotami. Wpłynie to na wzrost bezpieczeństwa i lepsze wykorzystanie przestworzy nad terytoriami państw europejskich. Obecnie zarządzanie ruchem powietrznym w dużym stopniu jest w gestii państw członkowskich. Koordynacja w zakresie, w jakim jest prowadzona, należy do EUROCONTROL, organizacji międzyrządowej, w której są zarówno państwa członkowskie UE, jak i większość państw pozaczłonkowskich UE w Europie.

Inicjatywa SES została podjęta w październiku 2001 r. i obejmuje obok państw członkowskich UE również Norwegię i Szwajcarię. Regulacje prawne będą prowadziły stopniowo do połączenia kontroli ruchu powietrznego, który obecnie zarządzany jest w ramach rozwiązań narodowych. Będzie to prowadziło do unormowania przepisów, zbliżenia ich do siebie, wprowadzenia kontroli lotów, które w obecnej sytuacji są jeszcze podzielone na obszary odpowiadające państwom i ich regionom. Zmiana tego rozwiązania oznaczająca rozwiązania wspólne, zunifikowane, za czym powinna pójść kontrola natężenia ruchu, oparta na podniesieniu efektywności takich działań, a w mniejszym stopniu na kierowaniu się granicami narodowymi. Będzie to również prowadziło do zintegrowania wojskowego zarządzania ruchami lotniczymi z cywilnymi rynkami lotniczymi. Przewiduje się włączenie do tego procesu państw Basenu Śródziemnego i Bałkanów.

W 2008 r. wprowadzono pewne zmiany w przepisach dotyczących przepisów SES, nazywając nowe pogłębione rozwiązania w tym zakresie SES-II. Te nowe rozwiązania odnoszą się do: (1) przepisów prawnych dotyczących jednolitego nieba i powiązania ich z poprawą wykorzystania istniejących w tym zakresie możliwości, a także sprostania wyzwaniom związanym z ochroną środowiska; (2) uznania za jeden z priorytetów badawczych SES rozwiązań dotyczących nowych technologii lotniczych; (3) poszerzenia kompetencji EASA (Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Lotnictwa) o zarządzanie portami lotniczymi, zarządzanie usługami nawigacyjnymi i transportowymi na rynku usług lotniczych; (4) przygotowania planu działania, który służyłby poprawie bezpieczeństwa i podniesieniu potencjału lotnisk i ich efektywniejszego wykorzystania, obejmując również tym procesem gwarancje bezpieczeństwa na lotniskach oraz obsługę naziemną.

Jak dotąd, plan realizacji SES nie został w pełni wdrożony. Komisja Europejska w czerwcu 2012 r. przedstawiła nową koncepcję, której celem było przyspieszenie działań w tym zakresie. Inicjatywa ta nosi akronim SES2+ i zawiera pakiet rozwiązań, stanowiących wyzwanie dla państwowych monopolii świadczących usługi transportu lotniczego. Koncepcje przedstawione w tym rozwiązaniu współgrają z rozwiązaniami sugerowanymi przez grupy ekonomistów, którzy w sprzedaży „państwowej własności” upatrują skutecznej formy rozwiązania problemów zadłużenia państw, co rzutuje na obciążenia ich budżetów¹⁷. Pewne posunięcia tego rodzaju można było zaobserwować w Grecji, która poszukując środków mogących podtrzymać płynność jej budżetu, „sprzedaje” 67% portu Pireus ChRL¹⁸. W Europie wartość takich transakcji możliwych do przeprowadzenia szacowana jest na 9 trylionów USD¹⁹.

Rozwiązania proponowane w ramach SES i SES2+ nie należy traktować ani jako prób naruszenia suwerenności państw członkowskich, ani też jako zagrożenia dla narodowych monopolii. Jest to konsekwencja integracji i zniesienia granic, a także rozwiązanie, które podniesie efektywność zastosowanych rozwiązań oraz zwiększy bezpieczeństwo. Ma to szczególne znaczenie w kontekście możliwości włączenia do inicjatywy państw spoza UE, a graniczących z UE (Bałkanów i państw basenu Morza Śródziemnego). Inicjatywa nabiera znaczenia w kontekście naruszania granic przestrzeni powietrza przez samoloty wojskowe Rosji. W warunkach Jednolitego Nieba (SES) takie działania raczej nie wchodziłyby w grę.

9. TTIP

Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne to umowa, którą zaczęto negocjować w 2013 r. Poziom protekcji taryfowej obu rynków we wzajemnym handlu nie jest wysoki. Jednak oba rynki są chronione przez bariery pozataryfowe. Te ostatnie nabierają znaczenia w warunkach intensyfikującej się na rynku światowym konkurencji oraz wzrostu znaczenia w produkcji i handlu małych i średnich firm, które dominują rynek UE i USA, tworząc gros produkcji i odgrywając zasadniczą rolę w tworzeniu miejsc pracy na obu rynkach²⁰.

TTIP z pewnością stawia wymóg dokończenia procesu tworzenia rynku wewnętrznego UE, unii walutowej i związanych z tym pozostałych rozwiązań, takich jak odpolitycznienie instytucji europejskich, stosowanie podobnych rozwiązań bez względu na wielkość państw członkowskich i ich ciężar gatunkowy w którym uwzględnia się jego pozycję polityczną, militarną, gospodarczą. Europa w kontaktach gospodarczych z USA powinna być rynkiem bardziej zintegrowanym, a nie

¹⁷ The Economist, Setting out the store, 11 January 2014, *Advanced countries have been slow to sell or make better use of their assets. They are missing a big opportunity.*

¹⁸ Reuters: *In u-turn, Greece will sell Piraeus Port Stake in weeks* – Xinhua, 28.03.2015 r.

¹⁹ The Economist, 11 January 2014.

²⁰ Financial Times, 9 January 2015, US unemployment rates falls to 5,6%.

dezintegrującym się. Na procesy dezintegracyjne wyraźnie wskazuje „rozjechanie się” stóp procentowych w ramach UGiW, jak również brak wyraźnych sygnałów o przepływie kapitału z rynków o niskiej stopie procentowej, co świadczy o jego obfitości (np. Niemcy), na rynki o wyższej stopie procentowej, świadczące o jego relatywnej rzadkości (np. w UGiW – Włochy, czy poza UGiW – Polska)²¹.

Tabela 1. Wymiana UE z USA, podstawowe wskaźniki

Wskaźnik	Jednostka	Okres	Import	Eksport	Ogólna wartość wymiany	Bilans
Ostatni rok	mln euro	2013	196 098	288 263	484 361	92 166
Pozycja jako partner		2013	3	1	1	
Udział w handlu UE	%	2013	11,7	16,6	14,2	
Roczna dynamika wzrostu	%	2012-2013	-5,0	-1,7		
Roczna średnia dynamika wzrostu	%	2009-2013	6,0	9,1		

Źródło: *European Union Trade in goods with USA*, Directorate General for Trade, European Commission, 27.08.2014.

Rynek USA jest dla UE trzecim partnerem handlowym w imporcie i pierwszym w eksporcie. Jeśli chodzi o import, to przed USA plasują się Chiny i Rosja²². Jeśli chodzi o eksport, to za USA na liście głównych partnerów są Szwajcaria, Chiny, Indie. W przypadku importu udział USA w handlu UE wynosi 11,7%, w przypadku eksportu zaś 16,6%. Udział obrotów obu rynków liczonych łącznie wynosi 41,1% w światowym eksporcie i 45,51% w światowym imporcie. W imporcie UE w 2013 roku najwyższy udział miały surowce (31,3%)²³, maszyny i sprzęt (20,4%), produkty chemiczne i pochodne (8,4%), tekstylia i odzież (5,4%) oraz sprzęt transportowy (5,4%). W przypadku eksportu pierwszą pozycję w przypadku UE zajmują maszyny i urządzenia (25,7%), sprzęt transportowy (15,1%), produkty chemiczne i pochodne (13,9%), produkty mineralne (7,4%) oraz podstawowe metale i ich pochodne (6,2%).

W swej wymianie handlowej UE w 2013 r. miała niewielką nadwyżkę na swoim rachunku bieżącym bilansu płatniczego, wynoszącą 55,369 mln euro. W latach 2003-2012 bilans rachunku bieżącego zamykał się saldem ujemnym²⁴.

Rozpoczęte negocjacje TTIP nie są pierwszą próbą instytucjonalizacji wzajemnych stosunków między UE i USA. Bliższą współpracę między tymi dwoma rynka-

²¹ J-C Juncker, in close cooperation with D. Tusk, J. Dikselbloem, M. Draghi, Preparing for Next Steps on Better Economic Governance in the Euro Area. Analytical Note. Informal European Council 12.02.2015, s. 2.

²² *European Union Trade in goods with USA*, Directorate General for Trade, European Commission 27.08.2014.

²³ Dane statystyczne przedstawia się zgodnie z nomenklaturą HS. Nieco inne wyniki uzyskuje się, opierając się na nomenklaturze towarowej SITC.

²⁴ Tamże (EU Trade in foods with USA).

Tabela 2. Wzajemne kontakty gospodarcze między rynkami UE i USA w latach 2011, 2012 i 2013 (handel produktami przemysłowymi, usługami i transfer kapitału w mld euro)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
Handel UE-USA towarami przemysłowymi			
Import UE	192	206,5	196
Eksport UE	264,1	292,8	288,2
Saldo	72,1	86,3	92,2
Handel UE-USA usługami			
Import UE	134,7	138,0	3,3
Eksport UE	141,1	148,1	6,9
Saldo	148,9	163,0	14,1
Transfer BIZ UE-USA			
Import UE	–	–	1655
Eksport UE	–	–	1536,4
Saldo	–	–	118,6

Źródło: Komisja Europejska.

mi datuje się na połowę lat 1980. Od tej pory obserwować można było kolejne etapy prowadzące do rozpoczęcia negocjacji. Powołanie do życia G-20 jako rozwiązanie angażujące szersze grono państw przyjmujących odpowiedzialność za stosunki gospodarcze podczas kryzysu 2008+ również może być interpretowane jako warunek mobilizujący do bliższej współpracy między UE i USA.

Tabela 3. Etapy rozwoju wzajemnych stosunków między UE i USA

1995	1998	2007	2011	2013
Nowa Agenda Transatlantycka	Transatlantyckie Partnerstwo Gospodarcze	Transatlantycka Rada Gospodarcza	Grupa Robocza Wysokiego Szczebla UE i USA ds. Zatrudnienia i Wzrostu	Rekomendacje Grupy dot. Partnerstwa Handlowego i Inwestycyjnego. TTIP
Współdziałanie na rzecz partnerstwa politycznego i gospodarczego Promocja spokoju, stabilności i rozwoju w świecie Pogłębianie więzi instytucjonalnych i gospodarczych	Eliminacja barier w handlu produktami przemysłowymi i usługami Działanie na rzecz wspólnego uznawania norm i standardów technicznych oraz Otwarcie rynku przetargów publicznych, rozwiązania dot. własności intelektualnej i ochrony środowiska Współpraca na rzecz liberalizacji światowego handlu w ramach WTO	Liberalizacja wymiany handlowej Promocja inwestycji Koordynacja ochrony rynków finansowych Ochrona własności intelektualnej Udział przedstawicieli biznesu w szczytach bilateralnych	Zatrudnienie i wzrost gospodarczy to dwa tematy wymagające rozwiązania i wsparcia ze strony wspólnej polityki	Rekomendacja Grupy roboczej utworzenia TTIP Rozpoczęcie negocjacji porozumienia Lipiec 2013 – rozpoczęcie negocjacji Maj 2014 – rozpoczęcie 5. rundy rokowań

Źródło: zestawienie własne na podstawie informacji o stosunkach bilateralnych UE i USA.

Negocjacje TTIP prowadzone są ze strony unijnej przez przedstawicieli poszczególnych DG KE z zespołem specjalistów. Szefem negocjacji ze strony UE jest Ignacio Garcia Beiero, a jego zastępcą Damien Levie. Koordynatorem merytorycznym jest Fernando Perreau de Pinnick²⁵. USA reprezentuje sekretarz stanu odpowiedzialny za stosunki gospodarcze z zagranicą. Głównym negocjatorem jest Dan Mullaney. Jego zastępcą jest David Weiner. Asystentem negocjatora jest Kate Kalutkiewicz, a koordynatorem merytorycznym jest Isabella Detwiler²⁶.

Negocjacje przebiegają w rundach i organizowane są przemiennie w USA i Belgii. Zarówno zakres negocjacji, jak i ich charakter oraz planowane tempo ich przeprowadzenia decydują o dynamice spotkań i pozwalają oceniać rokowania jako ambitne wyzwanie dla uczestników. W okresie 2011-2012 przygotowano grunt dla negocjacji TTIP. W grudniu 2011 r. utworzono wspólną amerykańsko-unijną Grupę roboczą wysokiego szczebla ds. zatrudnienia i wzrostu (High Level Working Group on Jobs and Growth (HLWG)). Między marcem a majem 2012 r. przeprowadzono konsultacje społeczne w ramach HLWG z ramienia Komisji Europejskiej. Od maja do lipca 2011 r. trwało przygotowywanie Raportu wstępnego opracowanego przez HLWG. W lutym 2013 r. HLWG przedstawiła raport końcowy. W marcu 2013 r. KE przygotowała wytyczne dotyczące negocjacji, przedstawiono Raport oceniający wpływ TTIP na gospodarkę państw UE. Przedstawicielstwo Handlowe USA przy UE notyfikowało Parlament Europejski o rozpoczęciu negocjacji. Od kwietnia do czerwca przeprowadzono konsultacje społeczne dotyczące obszarów objętych negocjacjami TTIP. W czerwcu 2013 r. oficjalnie rozpoczęto negocjacje TTIP. Między styczniem a lutym 2014 r. Amerykańskie Przedstawicielstwo Handlowe przy UE przygotowało Raport o barierach dla MiS w eksporcie do UE.

W lutym 2015 miała miejsce ósma runda negocjacji TTIP. Poniżej przedstawia się daty i miejsca przeprowadzenia pięciu kolejnych rund negocjacji TTIP.

I Runda: 7-12 lipca 2013 w Waszyngtonie, USA.

II Runda: 11-15 listopada 2013 w Brukseli, Belgia.

III Runda: 16-21.12.2013 w Waszyngtonie, USA.

IV Runda: 10-14.03.2014 w Brukseli, Belgia.

V Runda: 19-23.05.2014, w Arlington, USA.

VI Runda: 14-18.06.2014 w Brukseli, Belgia.

VII Runda: 29.09-3.10.2014 Chevy Chase, Maryland, USA.

VIII Runda: 2-6.02.2015, w Brukseli, Belgia.

W negocjacjach uwzględnia się kilka sfer, które mają duże znaczenie dla bezpieczeństwa biznesu, przewidywalności transakcji, możliwości poprawy konkurencyjności produkowanych towarów i usług, możliwości zastosowania rozwiązań obniżających koszty badań rozwojowych, przyspieszenia realizacji w praktyce wyników prowadzonych badań itp.

²⁵ List of Lead Negotiators for the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP).

²⁶ List of Lead Negotiators for the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). The Office of the United States Trade Representative (USTR).

Ze względu na wysoki udział w globalnych obrotach obu rynków można uznać, że zawarte porozumienie będzie miało modelowy charakter, co wskazuje na możliwość jego szerszego, globalnego wykorzystania. Ma to szczególne znaczenie w warunkach, kiedy podkreśla się otwarty charakter TTIP, interpretując to jako zaproszenie do negocjowania z dwoma rynkami podobnych umów przez państwa trzecie.

Nowe rozwiązania wprowadzone do negocjowanych warunków umowy TTIP odnoszą się do nowego etapu stosunków gospodarczych, co oznacza nowe pod względem ilości i jakości rozwiązania w sferze gospodarczej. Przykładów takich rozwiązań jest wiele²⁷. Ilustrować to mogą to takie dziedziny, jak:

- Bezpieczny handel i bezpieczeństwo łańcuchów tworzenia wartości dodanej czy łańcuchów dostaw.
- Przestrzeganie praw własności intelektualnej.
- Inwestycje.
- Dostawy surowców, a szczególności surowce pierwotne i wtórne oraz obrót nimi.
- Problemy związane z odpadami, ich transportem i składowaniem.
- Recycling.
- Przyszłość czystej energii.
- Partnerstwo we wprowadzaniu działań sprzyjających tworzeniu i wdrażaniu do praktyki rozwiązań innowacyjnych. Bioekonomia i produkty wytwarzane w jej ramach.
- E-zdrowie.
- Wprowadzenie oznakowania: Energy STAR.
- Usługi ICT i zasady związane z ich produkcją i świadczeniem.
- Współpraca między MIS.
- Wykorzystanie technologii Chmury w przestrzeni międzynarodowej.
- Nanotechnologia.
- Ustalenie planu działania usprawniającego mobilność transatlantycką.

Każdy z wymienionych problemów jest sam w sobie złożony. Niemniej pokazuje skalę podjętego wysiłku. Jest również pośrednim sygnałem, który świadczy o tym, jak wielkie zmiany dotyczące wzajemnej uznawalności i wspólnych standardów mogą nas czekać. Ich wprowadzenie, oznaczające dominację dwóch rynków, może prowadzić do konieczności dopasowania się reszty do przyjętych ustaleń. Ma to szczególne znaczenie w warunkach dużych różnic technologicznych obserwowanych w świecie, a także wzrostu znaczenia rozwiązań wprowadzających i kontrolujących realizację postanowień odnoszących się do własności intelektualnej.

Prowadzone negocjacje TTIP są wyzwaniem dla UE i stanowią bardzo silny czynnik mobilizujący do pokonania wewnętrznych problemów, związanych z procesem pogłębiania integracji. Mają one szczególne znaczenie w kontekście potrzeby przeprowadzenia zmian strukturalnych gospodarek europejskich, poprawy wydajności i podniesienia konkurencyjności. Rynek UE – choć nie jest wolny od krytyki

²⁷ *Transatlantic Economic Council – Annexes to the TEC Joint Statement*, 29 November 2011.

i obaw przed tą umową – wiąże z nią duże nadzieje. Odnoszą się one zarówno do możliwości przyspieszenia pewnych rozwiązań wewnętrznych w UE, jak i impulsów pochodzących z bardziej konkurencyjnego i bardziej homogenicznego, w porównaniu z UE, rynku.

10. Wnioski

Starano się pokazać, że zagrożenie może być czynnikiem przyspieszającym proces dochodzenia do konsensusu w sprawie wspólnych rozwiązań, które wydają się konieczne i mogą w konsekwencji przynieść rozwiązania, które będą decydowały nie tylko o trwałości dynamiki wzrostu, ale mogą zniwelować w dłuższym okresie różnice rozwojowe i przyspieszyć procesy rozwoju. W warunkach braku zagrożenia państwa koncentrują się na własnych problemach. W warunkach występowania zagrożeń zaczyna się analizować rozwiązania, które mogą prowadzić do pożądaných efektów. Poparcie dla działań, które prowadzą do takich rozwiązań, w takim przypadku będzie tym większe, im bardziej państwa uświadomią sobie to, że ich rozwój opiera się na rozwiązaniach tworzących współzależności, nie prowadzi do wykluczenia jednych i nagradzania innych, ale tworzy warunki dla pogłębiania współpracy, która obejmuje wszystkich, zataczając coraz szersze kręgi i włączając tych, którzy wcześniej mieli wątpliwości lub stawiali opór.

Literatura

2015. G-20. Turkish G-20 Presidency priorities for 2015.
- The Economist, Setting out the store. 11 January 2014. Advanced countries have been slow to sell or make better use of their assets. They are missing a big opportunity.
- Commission Staff Working Document. Assessment of National Reform Program, Greece, EC, Brushless, SWP (2014) 409.
- Commission Staff Working Document. The Application of the Lamfalussy Process to EU Securities Markets Legislation. A Preliminary Assessments by the Commission Services. Commission of the European Communities, Bruxelles 15.11.2004. SEC (2004) 1459.
- Ćwiek-Karpowicz J., Secieru S. (red.), *Sankcje i Rosja*, PISM, Warszawa 2015, s. 31.
- EU, external actions. ec.europa.eu/Russia/index_en.htm (pozyskano 20.03.2015).
- European Union Trade in goods with USA, Directorate General for Trade, European Commission 27.08.2014.
- Financial Times. 9 January 2015. US unemployment rates falls to 5,6%.
- Juncker J-C., Tusk D., Dijsselbloem J., Draghi M., *Preparing for next steps on better economic governance in the euro area*, Analytical Note, 12. Feb. 2015.
- NATO Review Magazine, The Ukraine crisis and NATO-Russia Relations, 2014 (www.nato.int/docu/review/2014/russia-ukraine-nato-crisis/Ukraine-crisis-NATO-Russia-relations/EN/index.htm), (pozyskano 20.03.2015).
- Nye J.S. Jr., *Soft Power: The Means of Success in World Politics*, Public Affairs, New York 2004.
- Reuters: *In u-turn, Greece will sell Piraeus Port Stake in weeks* – Xinhua, 28.03.2015 r.

- Świeboda P., *From Chasing Game to Symbiotic Relationship. The Position of Eurozone and non-Eurozone Countries within the EMU Institutional Framework*, DemosEuropa, Warszawa 2015.
- The Economist, 14 February 2015.
- The Economist, 11 January 2014.
- Transatlantic Economic Council – Annexes to the TEC Joint Statement*, 29 November 2011.
- What Russia Wants. From Cold War to Hot War*, The Economist, Feb. 14.2015.
- Zombirt J., *Działania instytucji Unii Europejskiej w czasie kryzysu – próba oceny*, [w:] *Kryzys gospodarczy 2008+ test dla stosowanej polityki. Metody przeciwdziałania i ich skuteczność*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012.
- Żukrowska K. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, Wyd. IUSatTAX, Warszawa 2011.
- Żukrowska K., Grącik M. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006.
- Żukrowska K., *Powstanie Grupy G-20 i poszerzenie grona państw koordynujących polityki poza grupę G-7/8*, [w:] K. Żukrowska (red.), *Kryzys gospodarczy 2008+ test dla stosowanej polityki. Metody przeciwdziałania i ich skuteczność*, SGH, Warszawa 2013.